

HISTORISCHE VERENIGING HEEMSTEDE-BENNEBROEK

Karakters van Heemstede en Bennebroek

Colofon

Samenstelling: Commissie Karakterbehoud van de Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek,

13 oktober 2019

(aanpassing en herschikking van de eerdere tekst van rapport “het dorps karakter van Heemstede”, juni 2015)

Inhoudsopgave

De karakters van Heemstede en Bennebroek

1. Inleiding

- Doel van de nota
- Gehanteerde begrippen

2. De karakters , een inventarisatie

1. Landbouwgronden, bos en duin oorspronkelijk en nu
2. De nog bestaande organisch gevormde historische dorpskernen
3. Landgoederen en groene gebieden
4. Woonwijken met een dorps karakter
5. Voorstedelijke of suburbane wijken
6. Wijken met stedelijke hoogbouw
7. Winkelgebieden
8. Openbare voorzieningen, verenigingsleven en cultuur
9. Wegverkeer auto's, fietsen en voetgangers(bestemmings- en doorgangsverkeer)
10. Bedrijven & industrie

3. Conclusies en aanbevelingen

1. Inleiding

Het doel van nota:

De statutaire doelstelling van de HVHB is als volgt:

De vereniging stelt zich ten doel de bevordering van de kennis van en de belangstelling voor het verleden, het heden en de toekomst van Heemstede en Bennebroek en omgeving en van het behoud van al die zaken, die van historische, stedenbouwkundige, architectonische en/of landschappelijke betekenis zijn.

In dit kader tracht deze nota de huidige verschillende stedenbouwkundige, architectonische en landschappelijke samenstelling van Heemstede en Bennebroek te beschrijven in het kader van de historische ontwikkeling van beide dorpen”.

Het zal vooral gaan over samenhang tussen dorpse en verstedelijkte karakters. Dit is naar ons idee, één van de onderdelen van het veel bredere, algemene karakter dat Heemstede en Bennebroek kenmerkt. Maar wel een heel belangrijk onderdeel, want als het ‘dorpse’ onderdeel verdwijnt, wordt ook het bredere, algemene karakter van onze gemeente aangetast.

De nota beoogt niet ‘af’ of volledig te zijn. Inzichten veranderen, de gebouwde omgeving verandert en de nota wil vooral de discussie open houden en handreikingen doen voor hoe de bestaande karakters behouden en – waar nodig of wenselijk – versterkt kunnen worden.

De meeste politieke partijen in Heemstede en Bloemendaal hebben ‘karakterbehoud’ hoog in het vaandel staan. Binnen de Historische Vereniging steekt de discussie over de karakters van Heemstede en Bennebroek regelmatig de kop op, en ook inwoners van beide dorpen hebben wel een bepaald positief gevoel bij het begrip ‘karakterbehoud’.

Gehanteerde begrippen

Wie de literatuur erop naslaat en op zoek gaat naar een stedenbouwkundige definitie van een dorp, komt omschrijvingen tegen als:

- *In stedenbouwkundig opzicht onderscheidt een dorp zich van een stad door zijn organische en kleinschalige groei en opbouw. Een dorp wordt gekenmerkt door lage bebouwing in een lage dichtheid; een stad door aaneengesloten bebouwing en neigt door grond schaarste naar gestapelde of hoogbouw en een hoge dichtheid.*

Zet Heemstede en Bennebroek daar eens naast. Sommige delen zijn inderdaad organisch ontwikkeld en dus dorps: denk aan de Binnenweg, Raadhuisstraat en het Wilhelminaplein en in Bennebroek de Reek en het klooster ensemble.

Een groot deel van Heemstede is ontworpen op de tekentafel: b.v. het uitbreidingsplan van 1912 maar ook de Geleerdenwijk, het Centrumplan en ook het meer recente plan Merlenhove tegenover Groenendaal. Tegenwoordig is er ook hoogbouw, met name in de Provinciënwijk. Bennebroek heeft daarentegen nog veel meer de trekken van een organisch gevormd dorp.

Wat sociale samenhang betreft kan gesteld worden dat een dorp een hechte gemeenschap heeft (men kent elkaar, er is een overlapping van netwerken) en een stedelijke samenleving vrijer en anoniemer is ('opgaan in de massa'; open netwerken: gesegmenteerd). In dat opzicht zijn zowel Heemstede als Bennebroek een dorp. Het verenigingsleven is bloeiend en er bestaat een sterk sociaal netwerk, hoewel er ook veel inwoners zijn die door het forensenkarakter van de gemeente een minder nauwe band met hun omgeving hebben.

Bij het bepalen van het karakter van een gemeente gaat het dus blijkbaar niet alleen om stedenbouwkundige aspecten (de 'harde' waarden), maar ook om sociale (de 'zachte' waarden).

Laten we het karakter van Heemstede en Bennebroek daarom op twee manieren benaderen:

- Het fysieke karakter: architectuur, dus het uiterlijk van gebouwen en de samenhang van gebouwen met elkaar in wijken spelen als ensembles een grote rol.
- Het gevoelskarakter: waarom is het zo prettig wonen in Heemstede: de 'zachte' waarden. Deels overlappen deze verschillende karakters elkaar.

Uit de hierna volgende inventarisatie van enkele opvallende kenmerken van Heemstede en Bennebroek blijkt wel, dat je beide dorpen niet kan omschrijven als plaatsen met een 'dorps karakter'. Hier en daar is dat karakter er zeker, en zelfs sterk, maar er is meer. Beide dorpen zijn toch vooral 'suburbaan': ze hebben stedelijke trekken, maar evenzeer dorpse, en er wonen veel forensen.

Suburbane woongebieden kennen vooral een woonfunctie, vaak woningen met tuinen. Het gebied is redelijk ontsloten door openbaar vervoer. Binnen het gebied zijn voorzieningen aanwezig (winkels, scholen, sociaal culturele voorzieningen). Er is ruimte voor groen en water. Naast de woonfunctie komen in een suburbaan gebied ook kleinschalige kantoren en 'schone bedrijvigheid' voor. Voorbeelden zijn ruim opgezette voor- en naoorlogse woonwijken en de VINEX-locaties.
(bron: www.ruimtexmilieu.nl)

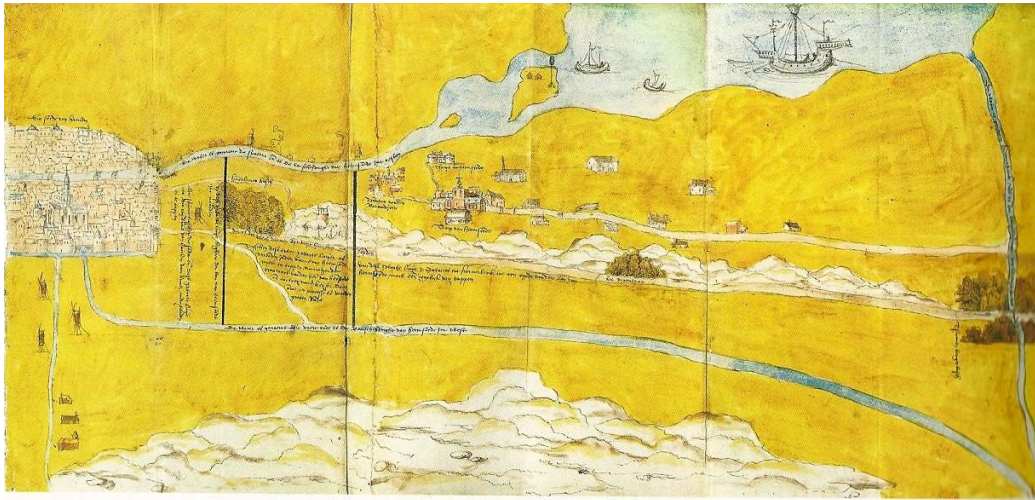
Binnen zo'n suburbane gemeenschap zijn er ook plekken met een dorps karakter. Hoe schaarser die worden, des te zuiniger je er op moet zijn. Ook in Heemstede en Bennebroek. Juist de verscheidenheid aan karakters maken Heemstede en Bennebroek zo aantrekkelijk om te wonen. En hoewel die verscheidenheid niet uniek is in Nederland, is ze voor beide dorpen wel een 'selling point'. Als één onderdeel van die verscheidenheid verdwijnt of aangetast wordt, lijdt ook je 'selling point' schade. Kortom, de dorpse plekken zijn een belangrijke identiteitsdrager van Heemstede en Bennebroek.

Belangrijke en typische kenmerken van een 'dorps karakter' zijn de markante en herkenbare ensembles van kerken, basisscholen, het oude gemeentehuis, de notaris- en dokterswoning, etc. Je vindt deze gebouwen en woningen vaak bij elkaar in waar ooit de ontstaansgeschiedenis van een dorp te vinden is. Die kenmerken zijn zowel in Heemstede als Bennebroek terug te vinden.

2. De karakters van Heemstede en Bennebroek, een inventarisatie

2.1 Landbouwgronden, bos en duin oorspronkelijk en nu

Op een kaart uit de middeleeuwen zie je hoe het gebied waar nu Heemstede en Bennebroek liggen er uitzag:

Bron: foto Librarians

De verschillende duinwallen die aflopen naar het Spaarne zijn duidelijk te zien. Zie ook de oude dorpskerken met aan de westelijke kant de landgoederen en buitenplaatsen en aan de oostkant grenzend aan het Spaarne.

Huidige plattegrond Heemstede en Bennebroek

Heemstede en Bennebroek hebben een:
goed afleesbare / herkenbare vroegere geschiedenis

- **Uit het verre verleden**
 - Heemstede en Bennebroek zijn niet zo groot, maar binnen dat kleine oppervlak zie je veel ontwikkelingen, o.a. *bos* waar vroeger alleen *duinen* waren
 - bollenvelden en schuren op de overgang van duin naar kleigrond
 - de Leidsetrekvaart, zandvaarten en blekersvaarten rondom voormalige blekerijgebouwen
 - buitenplaatsen en landgoederen
 - historische dorpskeren (o.a. het Wilhelminaplein en in Bennebroek het St. Luciaklooster)
- **En vanaf het jaar 1900**
 - de ontwikkeling van dorps aandoende woonwijken.
 - de verstedelijking door dicht op elkaar staande woningen, appartementen en hoge flats.

2.2. De nog bestaande organisch gevormde historische dorpskernen

Heemstede

Wilhelminaplein

Wilhelminaplein "Het Wapen van Heemstede"

*Kerklaan Heemstede
(tussen Limburglaan – Raadhuisstraat)*

*Koediefslaan, Heemstede
(tussen Van Slingelandlaan – Herenweg)*

Haemstedeplein

Dr. Droogplein

Van Merlenlaan

Raadhuisstraat

Blekersvaartweg

Woningen aan de Blekersvaartweg

*woning aan Blekersvaartweg t/o Resnovaplein
(oorspronkelijk een boerderij)*

*Voormalig Parochiehuus (1906) in eigendom van de
H. Bavo, thans in gebruik van Dorcas*

Bennebroek

Hervormde kerk Binnenweg

Binnenweg

De Reek

St. Franciscusschool in "Oude kern"

St. Luciaklooster

Schoollaan

Hofje Van Verschuer-Brandts

woning aan de Rijksstraatweg

voormalig gemeentehuis, nu woning

2.3 Landgoederen en groene gebieden

Heemstede

Klein Berkenrode, Herenweg Heemstede

Koetshuis Berkenrode op landgoed Berkenrode

Extra informatie:

Berkenrode was vanaf 1466 tot 1857 een zelfstandige Ambachtsheerlijkheid, die in 1633 toestemming kreeg voor katholieke erediensten. De katholieke ambachtsheer had eigen rechten, waardoor er katholieke huwelijken ingezegend konden worden. Uniek omdat de katholieken na de Beeldenstorm in 1566 alleen in schuilkerken hun geloof konden belijden. Nadat na 1850 vrijheid van godsdienst werd toegestaan, werd Berkenrode in 1857 weer samengevoegd met Heemstede.

Herenweg tussen links Kennemerduin en rechts de toegang tot Berkenrode

*Ipenrode vanaf Herenweg Heemstede gezien
(bron: Librariana)*

Toegangsbrug en dienstwoning van het Oude Slot

De Hartenkamp, Herenweg

Huis te Manpad, Herenweg

Landgoed Eikenrode (vroeger)

Landgoed Eikenrode (heden)

Huis Leyduin, Vogelenzang (foto NHA)

Mariënheuvel in renovatie Chateauform

Huize Bosbeek hoofdgebouw

Gliphoeve

molentje bij ingang Groenendaal

weide Groenendaal

Ingang en plattegrond van Algemeene Begraafplaats Herfstlaan

Hageveld, voormalig seminarie nu VWO-school en luxe appartementencomplex, waar vroeger het klooster Porta Coeli (De Hemelpoort) stond

Bennebroek

Huis te Bennebroek (inmiddels gesloopt)

Huis te Bennebroek

Voormalig koetshuis van Huis te Bennebroek

Bennebroekerbos

St. Luciaklooster met park

2.4 Woonwijken met een dorps karakter

Waar vinden we het dorps karakter nog terug in Heemstede en Bennebroek?

De woonwijken met een dorps karakter in Heemstede en Bennebroek zijn kwetsbaar. Ze zijn relatief klein en liggen verspreid door de gemeente, en de woningen zijn soms van minder degelijke kwaliteit. Verder hebben nieuwbouw, hoogbouw, straatmeubilair en de inrichting van de openbare ruimte een grote impact op de dorps plekken. Als het dorps karakter van deze wijken wordt aangetast, wordt het hele karakter van Heemstede en Bennebroek aangetast. Als het dorps karakter verdwijnt, gaat immers een deel van de verscheidenheid van de dorpen verloren. Mogelijk dat de nieuwe Omgevingswet per 1 januari 2021 betere handvatten biedt voor behoud van dorps karakters in Heemstede en Bennebroek.

Dan de vraag die boven deze paragraaf staat: waar is dat dorps karakter te vinden. En ook: waar is het sterk, en waar (of hoe) wordt het aangetast of bedreigd?

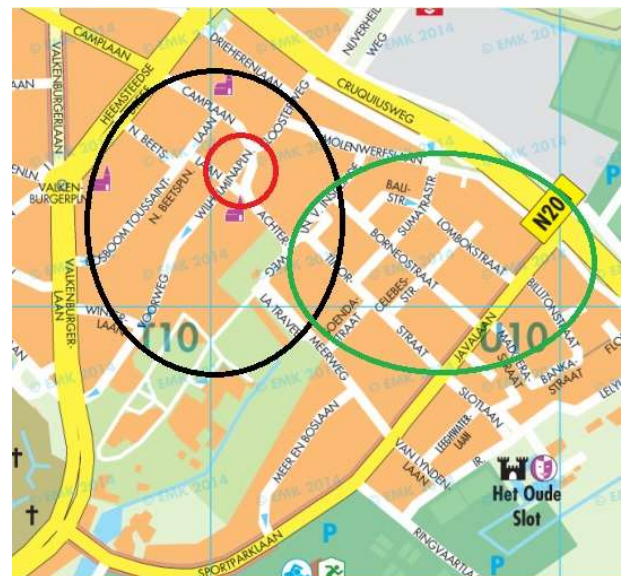
Bij het selecteren van plekken in Heemstede en Bennebroek die dorps zijn, hebben we vooral gekeken naar plekken met een 'organische en kleinschalige groei en opbouw, en met lage bebouwing in een lage dichtheid' In veel gevallen betreft dat een ensemble, soms een los object.

PLEKKEN MET EEN STERK DORPS KARAKTER IN HEEMSTEDE

1. Wilhelminaplein e.o., Indische buurt

Wilhelminaplein, met name de oostzijde (rode cirkel)

- heterogeen, verschillende vormen, verschillende bouwperiodes, kleinschalig
- sterk ensemble met de kerk
- sterk ensemble met omliggende straten (m.n. Achterweg, westelijk deel Meerweg noordzijde, Camplaan en Voorweg)

Wilhelminaplein, iets wijdere omgeving (Nicolaas Beetslaan, Bosboom Toussaintlaan; zwarte cirkel)

- niet echt heterogeen, want gebouwd in eenzelfde stijl en in eenzelfde periode (begin 20ste eeuw)
- toch kleinschalig, passend in de schaal van het Wilhelminaplein, en een sterk ensemble

Indische buurt (groene cirkel)

- de wijk en de huizen zijn kleinschalig
- de afwisseling is groot
- de buurt heeft een eigen identiteit / sociale samenhang

De Indische buurt heeft in veel opzichten een dorpse uitstraling.

Hier de hoek Sumatrastraat-Molenwerfslaan

2. Binnenweg, straatjes rond het middendeel

Van de Vijfherenstraat in het westen tot de Eikenlaan en Kastanjelaan in het oosten.

- verschillende kleine buurtjes
- kleinschalig
- de afwisseling is redelijk groot
- de buurtjes hebben een eigen identiteit / sociale samenhang
- rond het Res Novaplein staat weliswaar nieuwbouw, maar met respect voor het kleinschalige, hoewel de inrichting van het plein (met 'ondoordringbaar' groen en auto's verspreid over het hele plein) rommelig is.

Straatjes rond het middendeel

Res Novaplein

Vijfherenlaan. Hoewel niet 'organisch' ontstaan, heeft de straat, en ook de omgeving, door zijn kleinschalige opbouw een duidelijk dorps karakter.

Binnenweg

Eikenlaan

3. Bronsteeweg, noordelijke kop

De noordelijke kop van de Bronsteeweg is een van de oude kernen van Heemstede en was vroeger bekend als 'Crayenest'. Er staan hier wat losse dorpse villaatjes.

4. Raadhuisplein en Raadhuisstraat

- sommige delen hebben door hun organische opbouw een duidelijke dorps karakter, zoals nr. 42
- het pleintje bij de dorpspomp is een geslaagd voorbeeld van een dorps karakter: het is 'knus', kleinschalig en heeft een belangrijke sociale functie.
- heterogeen karakter:
 - o dorpse villa's aan de zuidzijde
 - o koffiehuis Yverda
 - o villa's en jaren dertigbouw aan de oostzijde (als één geheel)
 - o eerste huisje aan de westzijde van de Raadhuisstraat
 - o het raadhuis (met de landelijke uitstraling van een buitenplaats) aan deel westzijde, inclusief een moderne, maar qua uitstraling relatief bescheiden moderne aanbouw.

Raadhuisstraat 42, in 2015 opgeknapt en een fraai voorbeeld van een dorps stukje Heemstede.

Woningen tegenover het Raadhuis aan het Raadhuisplein, Heemstede

Bedreiging/aantasting: de veelheid aan verkeersborden, zebra's en de strepen op de weg voor rijbaanscheiding op de kruising met de Van Merlenlaan, Valkenburgerlaan en Camplaan geeft een rommelig beeld, wat niet bijdraagt aan het dorps karakter van het plein (en voor de verkeersveiligheid waarschijnlijk overbodig is). Dit geldt overigens ook voor andere plekken in Heemstede.

5. Van Merlenlaan

- afwisselend, ruim en groen
- statige dorps-voorstedelijke villa's

Zorgvilla De Meerhorst

6. De Glip

Enkele kleinschalige 17de-19de-eeuwse panden, heterogeen, organisch gegroeid, sterk ensemble. Zelfs de nieuwbouw uit de jaren vijftig en zestig, heeft hier een kleinschalig en dorps karakter. Idem het kleine winkelcentrum.

De Glip: het oude deel, maar ook de betrekkelijk kleinschalige nieuwbouw uit de jaren vijftig en zestig van het winkelcentrum en de bebouwing aan bijvoorbeeld de Thorbeckelaan heeft dorpse trekken.

Links: Nummer 72 en 70 (rechts) zijn, met toestemming van RCE gesloopt. Nr. 70 - 66 wordt thans ontwikkeld met nieuwe woningen waarbij nr 72 wel in de oorspronkelijke stijl wordt herbouwd

Tramhuisje Glipper brug met nog niet gerealiseerd ontwerp Henk Koelemeijer

7. Manpadslaan

- een van de oudste straten van Heemstede
- ruim, groen, met enkele dorps- / landelijke huizen en huisjes erlangs

Bedreiging:

- mogelijke nieuwbouw in de zuidwesthoek van het Manpadslaangebied, omdat daarmee de druk op het laantje toeneemt (en misschien verbreed moet worden).
- verwaarlozing / mogelijke sloop bloembollenschuur (gemeentelijk monument). Daarmee wordt niet alleen de laan zelf aangetast, maar ook de afleesbaarheid van de geschiedenis van Heemstede.

Manpadslaan, een van de weinige 'groene' oude wegen van Heemstede Verwaarloosde bollenschuur

8. Schilderswijk

Jan Steenlaan, Heemstede

PLEKKEN MET EEN STERK DORPS KARAKTER IN BENNEBROEK

1. Kerkplein

De St. Jozefkerk en de voormalige Franciscusschool beide aan het Kerkplein vormen een belangrijk onderdeel van de "oude kern" van Bennebroek

2. Reek

De Reek

3. Schoollaan en Wilhelminaplein

De Schoollaan maakt eveneens deel uit van de "oude kern" van Bennebroek

De slechte kwaliteit arbeiderswoningen van het Wilhelminaplein hebben plaatsgemaakt voor kwalitatief betere nieuwbouw

4. Woningen aan noordzijde van de Zwarteweg

Beukenlaan

Eikenlaan

2.5 Voorstedelijke of suburbane wijken

Zoals eerder beschreven op blz 4 kennen suburbane woongebieden vooral een woonfunctie, vaak woningen met tuinen. Het gebied is redelijk ontsloten door openbaar vervoer. Binnen het gebied zijn voorzieningen aanwezig (winkels, scholen, sociaal culturele voorzieningen). Er is ruimte voor groen en water. Naast de woonfunctie komen in een suburbaan gebied ook kleinschalige kantoren en 'schone bedrijvigheid' voor. Voorbeelden zijn ruim opgezette voor- en naoorlogse woonwijken en de VINEX-locaties.

(bron: www.ruimtexmilieu.nl)

Op een aantal plekken zijn zowel Heemstede als Bennebroek **voorstedelijk**

Daar lijkt het op een buitenwijk van een stad. Bijvoorbeeld: Het Heemstede uit de jaren twintig en dertig, dat is ontstaan als uitwerking van het Uitbreidingsplan van 1912. Dat zorgde ook voor meer voorzieningen als: *kerken, scholen en winkels*.

Heemstede

Het 'rijke' deel: Dreef en delen ten oosten daarvan, de Schilderswijk, hierboven de Heemsteedse Dreef in zuidelijke richting gezien

Rijnlaan (Rivierenbuurt), Heemstede (kleinschalige voorstedelijke bouw)

Glipperdreef, Heemstede (oostzijde)

Glipperdreef, Heemstede (oostzijde)

Een mooie villa op de Glipperdreef

Centrumplan bungalow aan de M. Vaumontlaan

Piramidewoningen aan de W. Denijslaan

Wagnerkade, Heemstede (in noordelijke richting)

Componistenbuurt, Diepenbrocklaan

*Componistenbuurt, Strawinskylaan
(op voormalige ijsbaan)*

Wijken rondom de Zandvoortselaan waaronder Zandvoorter Allee en de Laan van Rozenburg

Gelegen tussen het Oude Slot en de Cruquiusweg, vlak bij het buurtje Slotlaan en Dr. Lelylaan, dat zich kenmerkt door kleinschalige bouw. De nieuwe woonwijk de Slottuin wordt een wijk met een typische suburbane opbouw met aan de Cruquiusweg kant een appartementencomplex voor begeleid wonen vanuit Zorgbalans.

Woning recht tegenover de bijna blinde gevel van het appartementencomplex. (slippertje van de welstandscommissie?)

Vogelpark, Schollevarlaan

Bosboom Toussaintlaan

Nicolaas Beetslaan "eigenlijk een voorbeeld van vroeg suburbane bouw"

Javalaan

Merlenhove noord

Merlenhove zuid

Watermuziek vanaf Jan van Gilselaan

Henk Andriessenlaan

Bennebroek

De Meerwijk (wijk ten zuiden van de Meerweg) met respectievelijk De Ruyterlaan en de Van Gendtlaan

Bloemhof ten zuiden van de Zwarteweg met respectievelijk de Narcissenlaan en de Tulpenlaan

Lage Duin

Kleine Sparrenlaan

2.6 Wijken met stedelijke hoogbouw

Vanaf begin vijftigerjaren werd er ook meer in de hoogte (3 woonlagen en meer) gebouwd. De eerste waren op Valkenburgerplein en de Javalaan in Heemstede. Bennebroek kent slechts enkele plekken hoogbouw, o.a. op de Schoollaan.

De hoogbouw breidde zich verder uit waar plaats was.

Hoogbouw bestaand

Heemstede

Woon- en kantorencomplex Waterhof

Wooncomplexen Waterpark Noord en Zuid

Verzorgingscomplex De Burghave Provincieënlaan

Leidsevaartweg met kantoor

Appartementencomplex, noordzijde Vogelpark

Appartementencomplex, Vogelpark langs spoorbaan

Appartementencomplex Valkenburgerplein, Heemstede (jaren 60)

Wooncomplex sociale huursector aan Provincieënlaan, Heemstede

*Appartementencomplexen op de hoeken
Herenweg en Eykmanlaan*

*Wooncomplexen sociale huursector aan
Javalaan en omgeving*

*Verzorgingscomplex Nieuw Overbos
aan Van Lennepweg*

*Wooncomplexen vanaf Van Lennepweg
gezien naar Laan van Dicklaan*

*Appartementencomplexen Spaarneborgh, ook
Apenrots aan Heemsteeds Kanaal en Spaarne*

Bennebroek

Beatrixplein

Amaryllislaan

Hoogbouw nieuwe projecten in Heemstede

*Appartementencomplex van Havendreef aan
Ankerkade-Havenstraat*

*Appartementencomplex Zorgbalans aan de
Cruquiusweg*

*Appartementencomplexen Spaarnelicht aan
Händellaan*

2.7 Winkelgebieden

Heemstede

De Binnenweg biedt een afwisselend beeld: retro (Agusto, boven links), wat statiger villa's (boven rechts), kleine woonvilla's (onder links), modern (onder rechts)

Binnenkort: derde grote supermarkt aan de Binnenweg. Kan verschraving winkelaanbod tot gevolg hebben, en daarmee het afwisselende en gevarieerde karakter van de Binnenweg.

Buurtcentrum aan de Jan van Goyenstraat

Buurtcentrum aan de Zandvoortselaan

Bennebroek

Winkelgalerij aan de Zwarteweg

Winkels aan de Bennebroekerlaan

2.8 Openbare voorzieningen, verenigingsleven en cultuur

Heemstede

- Ondanks de verscheidenheid aan fysieke, 'harde' waarden en de verscheidenheid aan wijken, wijkjes en bouwstijlen, komt Heemstede harmonieus over. Dat zit 'm vooral in de evenredige verdeling van de verschillende fysieke waarden en in de maatvoering en het materiaalgebruik van de bebouwing. Op weinig plekken wordt de openbare ruimte op brute wijze aangetast. Zelfs de flats aan de Provinciënlaan zijn harmonieus. Ze staan als een cluster bij elkaar; het zijn geen losse individuen op een plek waar ze eigenlijk niet thuishoren.
- Ook in sociaal opzicht wordt Heemstede als harmonieus ervaren. Grote sociale problemen zijn er niet, de politiek is bedaard. Dat laatste is een afspiegeling van de bevolking, maar ook de betrokkenheid en de kwaliteit van het ambtelijk apparaat mag niet onderschat worden.

In Heemstede voel je je **thuis** en voel je je **veilig**

- Dat veel Heemstedenaren zich in hun woonplaats thuis en veilig voelen komt deels door het sterke verenigingsleven, de hechte netwerken en de goede voorzieningen (zwembad, Casca, De Luifel, Podiumkunsten, intercitystation, rijk winkelaanbod e.d.), maar ook de menselijke maat, de harmonieuze gebouwde omgeving en de harmonieuze politieke arena en de openheid van het raadhuis. *(Een recent voorbeeld dat het belang van sociale cohesie als **belangrijk** wordt gevoeld is het sociaal verzamelgebouw **Plein 1**, waar allerlei voorzieningen voor de gemeenschap bij elkaar in één gebouw zijn ondergebracht)*

*Cultureel Wijkcentrum De Luifel van
"Wij Heemstede" aan de Herenweg, Heemstede*

*NS Station Heemstede-Aerdenhout (gemeentelijk
monument) aan de Zandvoortselaan, Heemstede*

*Het Raadhuis, bolwerk van het
gemeentebestuur aan het Raadhuisplein, Heemstede*

Plein 1

Bennebroek

Ook Bennebroek heeft tal van elementen die een hechte dorpsgemeenschap kenmerken. De meeste inwoners vinden elkaar in de talrijke verenigingen die Bennebroek rijk is. Naast Jong Nederland voor de jeugd heeft het dorp o.a. een eigen tennisvereniging, een voetbalclub, een hockeyvereniging en sporthal voor tal van andere sportbeoefening. Het Jagershuis biedt onderdak aan de bridgevereniging en het Trefpunt is naast de plek voor erediensten ook de plaats voor tal van grote en kleine evenementen.

De festiviteiten in en rondom de feestweek zijn befaamd tot ver in de omtrek.

Anders dan Heemstede heeft Bennebroek geen zelfstandig opererend gemeentebestuur meer, maar binnen de structuur van de vijf Bloemendaalse dorpskernen heeft het dorp wel de beschikking over o.a. een eigen gemeenteloket en bibliotheek. De veiligheidsinstanties, politie en brandweer, zijn binnen de grenzen van Bennebroek te vinden.

De "Spelonk" onderkomen van Jong Nederland

Hockeyvereniging Bennebroek

2.9 Wegverkeer auto's, fietsen en voetgangers(bestemmings- en doorgangsverkeer).

Heemstede wordt over het algemeen ervaren als rustig

- Ondanks de drukke doorgaande route (Cruquiusweg, Dreef, Lanckhorstlaan, Zandvoortselaan/ kruising Herenweg) zijn grote delen van Heemstede inderdaad rustig.

Voorbeelden waar 'rust' bedreigd wordt:

- Aanleg Duinpolderweg is nog onzeker. Als voor het noordelijke tracé wordt gekozen, zal het verkeer op de Herenweg sterk doen toenemen. Dat is immers de kortste route tussen de Duinpolderweg en de Randweg van Haarlem.
- Zoals hierboven aangegeven zijn onder meer de Cruquiusweg, Dreef, Lanckhorstlaan, Zandvoortselaan, kruising Herenweg en de Herenweg drukke verkeersaders. Ruim de helft van het verkeer in Heemstede en Bennebroek is doorgaand verkeer en heeft dus geen herkomst of bestemming in het dorp. Dat is een zeldzaam hoog percentage en dit leidt tot een veel te hoge luchtvervuiling en verkeersdrukke. Het is moeilijk daar wat aan te veranderen, maar misschien toch een uitdaging voor een slimme verkeersdeskundige.

Cruquiusweg : De invalsweg van Heemstede vooral naar het westen en zuiden

- Wonen boven of naast winkels zou nog wat versterkt kunnen worden. In dit verband is de nieuwe ontwikkeling te noemen op de plek van de Bloemenhof bij de hoek Zandvaartkade en Raadhuisstraat.

Nu nog het dorpse Bloemenhof aan de Raadhuisstraat

ontwerp Raadhuisstraat 96 - 98

2.10 Bedrijven en Industrie

Naast de van oudsher bloembollenteelt ontwikkelde de werkgelegenheid in Heemstede zich vooral aan de Blekersvaart waar de was- en blekerijen te vinden waren.

Nu kent Heemstede nog nauwelijks industrie en vinden we enkel service gerichte bedrijven aan de Cruquiusweg, Nijverheidsweg en aan Herenweg.

Bennebroek heeft precies hetzelfde proces achter de rug. Er is hier en daar nog wel wat bedrijvigheid te vinden. Een echt afgebakend industrie- of nijverheidsterrein is in Bennebroek niet te vinden.

Cruquiusweg, Heemstede

Nijverheidsweg, Heemstede

1. Conclusies en aanbevelingen

Conclusies en aanbevelingen

In Heemstede en Bennebroek wonen ongeveer 36.000 mensen, waarvan 26.000 in Heemstede en 10.000 in Bennebroek, verdeeld over ongeveer 14.000 huishoudens, dus ongeveer 14.000 huizen. En dat zijn allemaal verschillende mensen en verschillende huizen: rijtjeshuizen, villa's, jaren dertigwoningen, een enkele buitenplaats, flats, en een paar dorpse wijken en buurten. Er zijn te weinig kleine woningen voor ouderen, waardoor de doorstroming vanuit hun grote gezinswoningen vaak een probleem is. En dan zijn er nog wat bedrijfsgebouwen. Al met al bieden Heemstede en Bennebroek een rijke staalkaart aan verschillende soorten woningen.

Diverse karakteristieke en markante plekken in Heemstede en Bennebroek zijn kwetsbaar als er wordt ingegrepen door sloop of renovatie. Sommige onderdelen van het dorps karakter vormen een sterk ensemble en kunnen wel tegen een stootje, andere delen zijn fragmentarisch. Bijvoorbeeld door het verdwijnen van de overbodig geworden blekerijen is het dorpskarakter van de nijverheid aan de Blekersvaartweg ingrijpend veranderd. Een voorbeeld van een sterk ensemble is het Wilhelminaplein, een voorbeeld van 'losse' dorps elementen zijn te vinden aan bijvoorbeeld de Raadhuisstraat en de Blekersvaartweg en in Bennebroek de gebouwen rondom het St. Lucia Klooster. De dorps elementen liggen verspreid door de huidige gemeente, van de Schoollaan in Bennebroek in het zuiden tot de kop van de Bronsteeweg in Heemstede in het noorden.

Aanbevelingen

Aanbeveling 1: Aparte welstandsregels

Om de historische afleesbaarheid (een van de zachte waarden van Heemstede) in stand te houden of te versterken, moeten de verschillende dorps kernen van Heemstede en Bennebroek beter beschermd worden. Voor deze buurten en voor beeldbepalende ensembles zouden speciale welstandseisen moeten gelden om het huidige karakter te behouden en te versterken. De Commissie Karakterbehoud pleit om de HVHB hierin een substantiële rol te laten spelen.

Die kernen zijn:

- In Bennebroek: de Reek, buurten rondom het klooster delen van de Schoollaan en Zwarteweg
- In Heemstede : De Glip, Wilhelminaplein en omgeving (incl. Indische buurt), Blekersvaartweg,
- Raadhuisstraat-Binnenweg e.o., Kop Bronsteeweg (de oude kern Crayenest)
- De oude straten van Heemstede: Koediefslaan, Kerklaan zuid (oostelijke deel), Van Merlenlaan en Manpadslaan, en ook Raadhuisplein.

Aanbeveling 2: Aandacht voor het straatbeeld

Een aantal van de bovengenoemde gebieden kent een sterk ensemblewaarde. Maar er zijn ook wijken en straten waar dat ensemble (nu nog) minder evident is, minder zichtbaar. Zulk soort wijken zijn extra kwetsbaar en gevoelig voor 'verrommeling'. Die wijken en straten zijn onder meer:

- Buurt Vijfherenstraat, Wiekenplein, Res Novaplein, maar ook wat meer verborgen ensembles als het Dr. Droogplein, Eikenlaan e.d.

Het Dr Droogplein, een beetje een vergeten hoekje van Heemstede, en ontegenzeggelijk dorps.

Verrommeling ontstaat onder meer door een overvloed aan verkeersbeperkende maatregelen, toepassing van lelijke plantenbakken of een te pregnant gebruik van verschillende bestratingen. Dat kan in deze kleinschalige omgeving een armoedig straatbeeld opleveren, waardoor het mooie karakter wordt aangetast.

Op deze foto van de Vijfherenstraat zijn tal van elementen te zien die het harmonieuze, kleinschalige en dorpse straatbeeld aantasten:

- plantenbakken
- een paaltje
- verkeersdrempel
- vijf verschillende soorten bestrating

Het Res Novaplein, met een vergelijkbaar euvel: grote stukken 'ondoordringbaar' groen, en veel auto's, waardoor het pleinidee, en daarmee een potentiële ontmoetingsplek, geen kans van slagen heeft. Juist zo'n ontmoetingsplek kan het vriendelijke, kleinschalige karakter van deze buurt versterken.

Verrommeling treedt overigens ook op plekken met te veel reclame-uitingen. Een rustig straatbeeld komt prettiger en minder storend over. In dat kader is het interessant om de visie van de overleden verkeersdeskundige Hans Monderman te bestuderen. Hij pleitte voor minder verkeersregels en minder borden. Zie bijvoorbeeld <http://www.frieschdagblad.nl/index.asp?artID=37494> en http://nl.wikipedia.org/wiki/Shared_space

Aanbeveling 3: Kijk naar de demografische toekomst

Het aantal eenpersoonshuishoudens zal de komende decennia blijven toenemen, zo is de verwachting, zowel onder jongeren als onder ouderen. Deze huishoudens hebben doorgaans niet veel woonruimte nodig. Bekijk dus hoe je kleine woningen geschikt kunt maken voor eenpersoonshuishoudens.

Aanbeveling 4: Rol woningbouwverenigingen

Betrek de woningbouwverenigingen bij de discussie. Uiteindelijk zijn zij de instellingen die in Heemstede veel woningen beheren.

Aanbeveling 5: Hou de groene gebieden zo veel mogelijk intact

Heemstede is op veel plekken groen, maar we moeten oppassen voor verstening. Daarom verdient de instandhouding van het groen, ook in de 'niet groene' delen van Heemstede, zowel in de openbare als in de particuliere ruimte, als sfeerbepalend element extra aandacht. De toegangsweg vanuit Hoofddorp zou bijvoorbeeld een meer dorpskarakter kunnen hebben met een opgeschaalde groenvoorziening.

Overigens is instandhouding van het groen ook belangrijk uit oogpunt van de broodnodige milieu maatregelen.

Aanbeveling 6: Tussen de oren

Sinds 1 januari 2012 moet ieder nieuw bestemmingplan een analyse van cultuurhistorische waarden bevatten. Sommige gemeentes gaan daar wat strikter mee om dan andere.

Heel goed dat deze waarden opgenomen worden, maar daarnaast blijf je altijd met 'zachte' en meer subjectieve waarden zitten die de hele gemeente betreffen, zoals sommige van de in deze nota omschreven waarden. Die kun je niet verankeren in een bestemmingsplan. Die moeten vast onderdeel zijn van het denkpatroon van College, raad, ambtenaren, adviseurs, welstand en participerende burgers (HVHB), waardoor dit gaat uitstralen naar de bevolking: De verscheidenheid van karakters moet 'tussen de oren' zitten.

Aanbeveling 7: Dorpskernen

In de huidige tijd staan winkelcentra onder druk. Bestellingen via webshops en het gebruik van digitale dienstverlening zorgen en lagere inkomsten in de fysieke winkels en voor het verdwijnen van bijvoorbeeld postkantoren en bankfilialen. De winkelstraat als plaats waar mensen elkaar ontmoeten is minder vanzelfsprekend geworden. Deze kernwaarde van wat een *dorp tot dorpsgemeenschap* maakt, verdient blijvende aandacht.

Bijlage

Geschiedenis van de gemeente Heemstede en Bennebroek

Over de vroegste geschiedenis van Heemstede is weinig bekend. Het dorp ressorteerde aanvankelijk onder het ambacht Haarlem, maar toen de Haarlemmers in 1245 stadsrecht kregen, gaf de graaf van Holland de bestuurs- en rechtsmacht over Heemstede aan een van zijn leenmannen. Sindsdien was Heemstede een ambachtsheerlijkheid en waren de heren van Heemstede verantwoordelijk voor het bestuur en de lage rechtspraak, die namens hem door een college van schout en schepenen werden uitgeoefend. De hoge rechtspraak, dat wil zeggen de bevoegdheid halsmisdaden te berechten, bleef echter voorbehouden aan de baljuw van Kennemerland. Wanneer de heren van Heemstede in hun heerlijkheid waren, resideerden zij in hun eigen slot, 't Huis van Heemstede, gelegen aan het Spaarne. In 1809 werd dit slot, dat omstreeks 1300 was gebouwd, en daarna verschillende malen is herbouwd, gesloopt.

Opmerkelijk is dat Heemstede in de middeleeuwen geen eigen parochiekerk heeft gehad. In het dorp stond wel een kapel, maar in of rond deze kapel mocht niet worden begraven. Daarvoor waren de dorpelingen op Haarlem aangewezen. In 1573 werd de kapel verwoest tijdens het beleg van Haarlem. Pas in 1625 kregen de Heemstedenaren hun eigen kerk, uiteraard alleen bestemd voor de gereformeerde eredienst. De katholieken konden terecht in de huiskapel van het slot Berkenrode en de buitenplaats Koekoeksduin, waarvan de eigenaren de katholieke eredienst trouw waren gebleven. Later kreeg de katholieke geloofsgemeenschap een eigen kerkje aan de Herenweg. In 1817 werd het afgebroken en vervangen door een nieuw kerkje. In 1880 werd ook dit kerkje gesloopt. Ervoor in de plaats kwam de nu nog bestaande kerk op de hoek van de Kerklaan.

De blekerij

In 1514 werden de Heemstedenaren gevraagd informatie te verschaffen over de financiële en economische toestand van hun dorp. De schout Jacob Dirxzoon verklaarde toen onder ede dat Heemstede ongeveer 82 huizen telde en dat het merendeel van de inwoners een eenvoudig bestaan vond in de landbouw en het vervoeren van vracht met paard en wagen. Anderhalve eeuw later telde Heemstede 330 huisgezinnen. Deze stijging is grotendeels te verklaren door de spectaculaire opkomst van een nieuwe tak van nijverheid; de blekerij. Langs de gehele duinzoom, van Santpoort tot aan Heemstede, vestigden zich tientallen blekerijen, waar de linnen stoffen, het lijnwaad en de garens die in het naburige Haarlem waren geweven en gesponnen, gebleekt werden. Een tweede, nieuwe bron van inkomsten waren de talrijke buitenplaatsen van voornamelijk rijke Haarlemmers en Amsterdammers, die in de zeventiende en achttiende eeuw in Kennemerland een buitenplaats lieten bouwen om in de zomer, ver weg van de overvolle en stinkende steden, daar aangenaam te kunnen verpozen. In Heemstede en omgeving hebben zeker zo'n twintig van dergelijke luthoven gestaan. In de zomermaanden boden de buitenplaatsen aan de lokale bevolking veel werk.

Bennebroek

In 1653 werd na het overlijden van de ambachtsheer Adriaan Pauw, raadspensionaris van Holland, Bennebroek tot aparte ambachtsheerlijkheid verheven en nagelaten aan zijn zoon Adriaan, terwijl diens broer Gerard Pauw de bestuurs- en rechterlijke macht over Heemstede kreeg. In 1811 werd Bennebroek weer bij Heemstede gevoegd. Het dorp telde toen bijna 400 inwoners, van wie het merendeel rooms-katholiek. Vijf jaar later herkreeg Bennebroek zijn zelfstandigheid. In 2009 werd de gemeente bij Bloemendaal gevoegd.

Bloembollen

In tweede helft van de negentiende eeuw kwam in Heemstede en Bennebroek de bloembollencultuur sterk op. Een van de grootste bedrijven was de firma Rosenkrantz aan de Wagenweg. In het jaarverslag van de gemeente over 1920 wordt zelfs gezegd dat de bollenteelt de belangrijkste vorm van bedrijvigheid in Heemstede was. De gemeente had toen een oppervlakte van 1157 hectare, waarvan 205 in gebruik was als bloembollengrond. In 1925 werd in het wandelbos Groenendaal de eerste internationale Floratentoonstelling gehouden om de bloembollenhandel, die tijdens de Eerste Wereldoorlog zware klappen had gekregen, te promoten.

Nog grootser was de Floratentoonstelling van 1935. De expositie trok maar liefst 750.000 bezoekers, onder wie koningin Wilhelmina, koningin Astrid van België en ex-keizer Wilhelm II van Duitsland. Als gevolg van de annexatie van een deel van Heemstede door Haarlem in 1927 en vooral de explosieve stijging van het inwonertal (van 3780 in 1900 tot ruim 26.000 in 1960), nam het bollenareaal echter sterk af. In 1940 was van de 205 hectare bloembollengrond nog maar 111 hectare over.

Uitstekende verbindingen

De snelle groei van Heemstede in de twintigste eeuw is voor een belangrijk deel te verklaren door de uitstekende verkeersverbindingen met Amsterdam, Haarlem en Leiden. In 1657 al werd Heemstede met deze drie steden verbonden door het doortrekken van de trekvaart Amsterdam-Haarlem naar Leiden. In 1842 werd de spoorlijn Amsterdam-Haarlem verlengd naar Leiden met stations in Heemstede en Vogelenzang. In 1881 konden de Heemstedenaren met de stoomtram naar Haarlem en kort daarna naar Leiden. In 1948 werd de (inmiddels elektrische) tram opgeheven en vervangen door de autobus. Dankzij deze goede verbindingen ontwikkelde Heemstede zich tot een typische forensengemeente. Tegenwoordig telt de gemeente Heemstede ongeveer 26.500 inwoners.

Canon van Heemstede en Bennebroek

De Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek heeft een canon samengesteld met 21 thema's uit de geschiedenis van Heemstede en Bennebroek.

Bron: <https://noord-hollandsarchief.nl/partners/heemstede/geschiedenis-heemstede>